

ПРО СЛОВНИК ГОВІРОК ЦЕНТРАЛЬНОЇ БОЙКІВЩИНИ

М. Д. Матіє

В статье рассматривается построение «Словаря говоров центральной Бойковщины», который готовится к печати.

Ключевые слова: говор, диалектная лексика

У статті подаються засади укладання «Словника говірок центральної Бойківщини», який готується до друку.

Ключові слова: говірка, діалектна лексика

The structure of the "Dictionary of Central Boikovshina" speech which is being prepared for publishing is viewed in the article.

Key words: speech

Готується до друку «Словник говірок центральної Бойківщини». Найповніше цей говір зареєстрований у «Словнику бойківських говірок» М.Й. Онишкевича (К., 1984). Сюди ввійшли слова з різних словничків, «Записок Наукового товариства імені Шевченка», літописів, монографій, етнографічних збірників, історичних джерел та матеріали самого М.Й. Онишкевича. Усього паспортизується 220 сіл. Зроблена спроба подати максимально говіркові слова, але, як зазначив сам автор, не всі населені пункти охоплені з однаковою повнотою. Виконати таку величезну роботу і не під силу одному дослідникові, тому потреба дозібрати слова, відсутні в «Словнику бойківських говірок», давно назріла.

З метою повнішого охоплення лексики говірок обстежена частина Бойківщини - її центральна територія. Автор «Словника говірок центральної Бойківщини» відвідав 40 сіл Сколівського району Львівської області і зафіксував понад 10 тис. слів.

Про засади укладання «Словника говірок центральної Бойківщини» доповідалося на Міжнародній науковій конференції «Теоретичні та методологічні засади сучасної діалектології» (м. Житомир, 2002 р.). Тоді ми виходили з того, що в реєстр словника ввійдуть: а) слова, які відсутні в «Словнику бойківських говірок»; б) слова, які виявлені в одних населених пунктах, а в «Словнику бойківських говірок» М.Й. Онишкевича паспортизуються в інших поселеннях; в) слова, тлумачення яких М.Й. Онишкевич подав під знаком запитання; г) слова, які в згаданому словникові записані з іншими чи частковими значеннями; г) деякі слова з фонетико-морфологічними, акцентними особливостями, які відрізняються від поданих у «Словнику бойківських говірок»; д) слова, які фіксуються в «Словнику української мови» як діалектні, але без позначки *бойк.* (бойківське); е) слова, які вживаються в обстежених говірках із іншим значенням, ніж у літературній мові; є) слова, які відрізняються від літературних відповідників граматичним значенням; ж) слова, які вживаються в розмові дорослих із малими дітьми або в мовленні самих дітей; з) говіркові фразеологічні вирази, порівняння, словосполучення; и) ті багатозначні слова, у яких серед усіх значень хоч одне відрізняється від літературного.

На конференції мені зробили зауваження, що такий реєстр говірок не відповідає назві «Словник говірок центральної Бойківщини», що доцільно було б увести всю лексику, яку мені вдалося зібрати, тобто не відмежовуватися від словника М.Й. Онишкевича. Враховуючи висловлені побажання, автор увесь зафіксований матеріал включив у пропонований словник.

Структура словникових статей

За реєстрованими словами, які розташовані в алфавітному порядку, подаються записи слів спрощеною фонетичною транскрипцією. Далі додається:

а) морфологічна інформація, яка виділяється курсивом (крім закінчень іменників, прикметників, дієприкметників і дієслів). При іменниках подається форма родового відмінка однини і вказівка на рід; при іменниках, що вживаються тільки в множині, дається позначка *мн.*, ця ж ремарка подається при тих іменниках, які вживаються переважно в множині, а в дужках наводяться іменники в однині; при прикметниках і дієприкметниках подаються закінчення жіночого та середнього родів; при дієсловах подаються форми 1-ої і 2-ої особи однини теперішнього (майбутнього) часу; при дієсловах, що не мають практично 1-ої та 2-ої особи однини теперішнього (майбутнього) часу, наводиться лише форма 3-ої особи однини; при безособових дієсловах - форма 3-ої особи однини.

Після особових форм дієслів позначається їх вид - *недок.* (недоконаний) або *док.* (доконаний).

Видові пари дієслів наводяться в одній статті. Вихідними є форми недоконаного виду, а дієслова доконаного виду вносяться до реєстру за алфавітом із посиланням на відповідні дієслова недоконаного виду. Цей принцип поширюється і на дієслова зі значенням підсиленої дії;

б) уривки зв'язного мовлення, коломийки, прислів'я, приказки, які ілюструють укладені матеріали.

Місце наголосу позначається скісною рисою, яка ставиться зверху перед наголошенням.

При займенниках, числівниках, прислівниках, прийменниках, сполучниках, частках, вигуках подаються відповідні скорочення: *займ., числ., присл., прийм., спол., част., виг.*

Позначки, які застосовуються в словнику, інформують про оцінку характеристики слова та належність до спеціальної галузевої лексики.

Слова-омоніми подаються в окремих статтях із позначкою біля слова арабськими цифрами.

Фразеологічні вирази, порівняння, словосполучення подаються в алфавітному порядку, а за основи беруться їх вихідні форми.

Реєстрові слова паспортизуються під цифрами, зазначені в «Списку населених пунктів» (у цій статті н.п. не подаються).

Засади укладання словника розроблено з урахуванням структури «Словника української мови» та діалектних словників останніх десятиліть.

Фрагмент словника

Д д

ДАВАНКА [д'аванка] -и, жс. Місце на землі, куди кладуть їжу для овець.

ДАЙ БОЖЕ [дай б'оже]. 1. Бог на поміч, помагай Бог (вітання); 2. Щоб так було (побажання). - Дай б'оже, йа ти ни бор он'у.

ДАННЯ [д'ан'а] -а, с. Доза зачарованого зілля в напої. - Чис' ми, м'ила, й учин'ила, чис' ми д'ала д'ан'а, шчо ни м'о жу погад'ати за инше кох'ан'а.

ДАРАБА [дар'аба] -и, жс., ліс. Скріплені колоди, приготовлені до сплаву.

ДАТИ БОБАНЦЯ [д'ати б'обанц'а]. Дати прочухана.

ДАТИ БОБУ [д'ати б'обу]. 1. Побити, віддубасити; 2. Виляяти. - П'оки ни даш б'обу, сл'ухатис'а ни ст'ане.

ДАТИ В МАЦЬОК [д'ати в'мац'ок]. Ударити в живіт.

ДАТИ В НЮШКУ [д'ати в'нушку]. Ударити по носу. - Дав у н'ушку - п'ішл'а й'ушка.

ДАТИ ГИЙЦУ [д'ати г'ийцу]. 1. Дати прочухана; 2. Накидати багато дров на вогнище.

ДАТИ ЖАЛИВИ ПІД ХВІСТ [д'ати жал'иви п'ід хв'іст]. Покарати.

ДАТИ КЕТИ [д'ати к'ети]. Померти, загинути. - Гр'имнули б'омбов, тай с'імдес'ат' чолов'ік д'али к'ети.

ДАТИ ЛИГА [д'ати л'ига]. Кілька раз ковтнути (звичайно спиртного).

ДАТИ НУРКА [д'ати н'урка]. Нирнути. - Дав н'урка, тай на все.

ДАТИ ПО ЦИФЕРБЛАТУ [д'ати по цифербл'ату]. Ударити в лице.

ДАТИ ПУДА [д'ати п'уда]. Дуже налякати.

ДАТИ ЧОСУ [д'ати ч'осу]. 1. Швидко тікати, бігти; покидати когось; 2. Зробити щось несподіване, незвичайне; 3. Покарати когось.

ДАШ-НА-ДАШ [даш-на-даш] *присл.* В обмін. - Вз'ав у к'ума даш-на-даш.

ДВАЙЦЯТКА [двайц'атка] -и, жс. 1. Роги оленя з двадцятьма роговими відгалуженнями. - М'айе вт'іху, бо двайц'атку в л'іс'і зд'ибав; 2. Двадцять гривень.

ДВАЙЦЯТЬПЯТКА [дв'айц'ат'п'ятка] -и, жс. Дошка завтошки 25 мм.

ДВАНАЙЦЯТКА [дван'айц'атка] -и, жс. Рушниця дванадцятого калібру; 2. Роги оленя з дванадцятьма роговими відгалуженнями.

ДВОСТВОЛКА [двоств'олка] -и, жс., *зневажл.* 1. Дівка; 2. Рушниця з двома стволами.

ДЕКО [д'еко] -а, с. Тонкий, щільний шматок або шар заліза.

ДЕЛЕБАЛО [дел'ебало] -а, с. 1. Вибоїна; 2. Дебри, що мають зсуви; 3. Недоступне місце. - С'інок'іс у так'ому дел'ебал'і, шчо й в овци ни з'айдут.

ДЕМНЯНКА [демн'анка] -и, жс., ліс. Інструмент для пересування деревини; цапіна.

ДЕРЕВ'ЯНИЙ КОСТЮМ [дерев'яний кост'ум] -ого -а, ч. Труна.

ДЕРЗКІЙ [д'ерзкий] -а, -е. 1. Дуже працьовитий, старанний; 2. Міцний, жвавий. - Д'ерзкий хлопч'ина, у жит'і ни проп'аде.

ДЕРТИ БУЛЬБУ [д'ерти б'ул'бу]. Викопувати картоплю. - Не жур'іт'с'а молод'ата, шчо бдет'е роб'ити: одн'е буд'е б'ул'бу д'ерти, а др'уге вар'ити.

ДЕРУЧКІЙ [деручк'ий] -а, -е. Тс, що ДЕРЗКІЙ.

ДЖАГАТИ [дж'агати] -айу, -айеш, *недок.* Голосно розмовляти, незрозуміло говорити.

ДЖВЕНДАТИ [джв'ендати] -айу, -айеш, *недок.* Довго пережувувати їжу, жувати. - Шчос' кор'ова щиро ни йіст', а лиш джв'ендат та джв'ендат.

ДЖВЕНДІТИ [джв'ендіти] -дж'у, -д'иш, *недок.* Говорити неадекватно.

ДЖВЕНЬГАТИ [джв'ен'гати] -айу, -айеш, *недок.* Тс, що ДЖВЕНДІТИ.

ДЖИГАН [джиг'ан] -а, ч., *мисл.* Великий свинцевий заряд для мисливського набою. - Всад'ив джиг'аном у в'овка.

ДЖИГАТИ [дж'игати] -айу, -айеш, *недок.* Косити притупленою косою.

ДЖИГЛАТИ [дж'иглати] -айу, -айеш, *недок.* Тс, що ДЖИГАТИ.

ДЖИГЛАЧКА [джигл'ачка] -и, ж., *зневажл.* Коса.

ДЖИМАРЬ [дж'ім'ар'] -р'а, ч. П'яниця. - Дж'ім'ар'у, дж'ім'ар'у, кол'и вже с'а протвер'езиш.

ДЗВІНЯТА [дзв'ін'ата] -ів, *мн.* З'єднані до купи дві дерев'яні бочівки для води, молока і т. ін.

ДЗВОНИ [дзв'они] -ів, *мн., бонд.* Заготовки на клепки для бочок.

ДЗИГАРНІЧКА [дзигарн'ічка] -и, ж. Мундштук. - Найкр'ашча дзигарн'ічка та, йак'а зр'облена з т'иси.

ДЗІЗЯ [дз'із'а] -і, ж., *дит.* Машина.

ДЗІНДЗІДЗІРКА [дз'індз'ідз'ірка] -и, ж. Красива дівчина, красуня.

ДЗЮБОК [дз'убок] -бка, ч. Передня звужена частина коси, предмета, інструмента.

ДЗЮГАТИ [дз'угати] -айу, -айеш, *недок.* 1. Сапати; 2. Колоти, шпигати.

ДЗЮЗЯ [дз'уз'а] *присл., дит.* Холодно.

ДЗЯБКАТИ [дз'абкати] -айу, -айеш, *недок.* Робити перед випіканням ямки на коржах.

ДЗЯМА [дз'ама] -и, ж. 1. Жінка, яка виявляє невдоволення, має примхи; 2. *згруб.* Рот. - Закр'ий дз'аму.

Поступила 07.09.2004 г.